

LIBER II

Phaëton

Regia Solis erat sublimibus alta columnis,
clara micante auro flammisque imitante pyropo,
cuius ebur nitidum fastigia summa tegebat,
argenti bifores radiabant lumine valvae.
Materiam superabat opus: nam Mulciber illic 5
aequora caelarat medias cingentia terras
terrarumque orbem caelumque, quod imminet orbi.
Caeruleos habet unda deos, Tritona canorum
Proteaque ambiguum ballaenarumque prementem
Aegaeona suis inmania terga lacertis 10
Doridaque et natas, quarum pars nare videtur,

---

2. **clara**: bij *regia*. — **pyropo**: ‘goudbrons’. 4. **argenti**: genit. materiae bij *valvae*. 5. **Mulciber**: = Hephaestus. 9. **ballaenarumque**: ‘van walvissen’. 10. **Aegaeona**: bijnaam van Briareus, een honderdarmige reus.

- pars in mole sedens viridis siccare capillos,
 pisce vehi quaedam: facies non omnibus una,
 non diversa tamen, qualem decet esse sororum.
- 15 Terra viros urbesque gerit silvasque ferasque
 fluminaque et nymphas et cetera numina ruris.
 Haec super inposita est caeli fulgentis imago,
 signaque sex foribus dextris totidemque sinistris.
- Quo simul adclivi Clymeneia limite proles
 20 venit et intravit dubitati tecta parentis,
 protinus ad patrios sua fert vestigia vultus
 consistitque procul; neque enim propiora ferebat
 lumina: purpurea velatus veste sedebat
 in solio Phoebus claris lucente smaragdis.
- 25 A dextra laevaue Dies et Mensis et Annus
 Saeculaque et positae spatiis aequalibus Horae
 Verque novum stabat cinctum florente corona,
 stabat nuda Aestas et spicea sarta gerebat,
 stabat et Autumnus calcatis sordidus uvis
- 30 et glacialis Hiems canos hirsuta capillos.
 Ipse loco medius rerum novitate paventem
 Sol oculis iuvenem, quibus adspicit omnia, vidit
 ‘quae’ que ‘viae tibi causa? Quid hac’ ait ‘arce petisti,
 progenies, Phaethon, haud infitianda parenti?’
- 35 Ille refert: ‘o lux inmensi publica mundi,

---

12. **in mole sedens**: ‘op een zandbank zittend’. 13. **una**: = *eadem*.
 15. **viros**: = *homines*. 18. **signaque**: de twaalf tekens van de dierenriem.
 19. **simul**: = *simul atque*. — **adclivi... limite**: ‘langs het steile pad’.
Clymeneia... proles: Phaëton 23. **lumina**: = *luminis radii*. 24. **solio**:
 ‘op zijn troon’. 28. **spicea sarta**: ‘kransen van korenaren’. 29. **calcatis**:
 calcare - treden, (van druiven) persen. 34. **infitianda**: ‘te loochenen’.

Phoebe pater, si das usum mihi nominis huius,
 nec falsa Clymene culpam sub imagine celat,
 pignora da, genitor, per quae tua vera propago
 credar, et hunc animis errorem detrahe nostris!’
 Dixerat, at genitor circum caput omne micantes 40
 deposuit radios propiusque accedere iussit
 amplexuque dato ‘nec tu meus esse negari
 dignus es, et Clymene veros’ ait ‘edidit ortus,
 quoque minus dubites, quodvis pete munus, ut illud
 me tribuente feras! Promissi testis adesto 45
 dis iuranda palus, oculis incognita nostris!’
 Vix bene desierat, currus rogat ille paternos
 inque diem alipedum ius et moderamen equorum.
 Paenituit iurasse patrem: qui terque quaterque
 concutiens inlustre caput ‘temeraria’ dixit 50
 ‘vox mea facta tua est; utinam promissa liceret
 non dare! Confiteor, solum hoc tibi, nate, negarem.
 Dissuadere licet: non est tua tuta voluntas!
 Magna petis, Phaethon, et quae nec viribus istis
 munera convenient nec tam puerilibus annis: 55
 Sors tua mortalis, non est mortale, quod optas.
 Plus etiam, quam quod superis contingere possit,

---

37. **imagine**: ‘voorstelling’. 39. **errorem**: ‘onzekerheid’. 43. **veros... ortus**: = *veritatem ortus*. 44. **ut... feras**: ‘om mee te nemen’. 45. **promissi testis**: ‘getuige van mijn belofte’. 46. **dis iuranda palus**: ‘het moeras waarbij de goden zweren’. — **oculis incognita nostris**: de zon ziet alles wat op aarde gebeurt, maar niets van wat er in de onderwereld gebeurt. 47. **vix bene**: ‘nauwelijks goed en wel’. — **desierat**: ‘was hij opgehouden’. 48. **inque diem**: ‘voor één dag’. — **alipedum**: bij *equorum*. — **ius et moderamen**: hendiadys: *ius ut moderetur*. 51. **tua**: = *tuā voce*. 54. **viribus istis**: = *viribus tuis*.

- nescius adfectas; placeat sibi quisque licebit,
 non tamen ignifero quisquam consistere in axe
 60 me valet excepto; vasti quoque rector Olympi,
 qui fera terribili iaculatur fulmina dextra,
 non agat hos currus: et quid Iove maius habemus?
 Ardua prima via est et qua vix mane recentes
 enituntur equi; medio est altissima caelo,
 65 unde mare et terras ipsi mihi saepe videre
 fit timor et pavida trepidat formidine pectus;
 ultima prona via est et eget moderamine certo:
 Tunc etiam quae me subiectis excipit undis,
 ne ferar in praeceps, Tethys solet ipsa vereri.
 70 Adde, quod adsidua rapitur vertigine caelum
 sideraque alta trahit celerique volumine torquet.
 Nitor in adversum, nec me, qui cetera, vincit
 inpetus, et rapido contrarius evehor orbi.
 Finge datos currus: quid ages? Poterisne rotatis
 75 obvius ire polis, ne te citus auferat axis?
 Forsitan et lucos illic urbesque deorum
 concipias animo delubraque ditia donis
 esse: per insidias iter est formasque ferarum!
 Utque viam teneas nulloque errore traharis,
 80 per tamen adversi gradieris cornua tauri
 Haemoniosque arcus violentique ora Leonis

---

58. adfectas: *adfectare* - zijn zinnen op iets zetten. — **placeat... licebit:** ‘een zekere mate van eigendunk is geoorloofd’. — **placeat sibi quisque:** ‘ieder mag over zichzelf tevreden zijn’; afh. v. *licebit* **59. axe:** *axis* = *currus*, elders meestal ‘hemelas’. **63. prima via:** ‘het eerste deel van de weg’. **64. enituntur:** ‘tegen op kunnen’. **72. nitor in adversum:** in de taal van onze tijd ‘tegenas geven’. — **qui:** antecedent *inpetus*. **79. utque viam teneas:** concessief.

---

saevaque circuitu curvantem bracchia longo
 Scorpion atque aliter curvantem bracchia Cancrum.
 Nec tibi quadripedes animosos ignibus illis,
 quos in pectore habent, quos ore et naribus efflant, 85
 in promptu regere est: vix me patiuntur, ubi acres
 incaluere animi cervixque repugnat habenis. –
 at tu, funesti ne sim tibi muneris auctor,
 nate, cave, dum resque sinit tua corrige vota!
 Scilicet ut nostro genitum te sanguine credas, 90
 pignora certa petis: do pignora certa timendo
 et patrio pater esse metu probor. Adspice vultus
 ecce meos; utinamque oculos in pectora posses
 inserere et patrias intus deprendere curas!
 Denique quidquid habet dives, circumspice, mundus 95
 eque tot ac tantis caeli terraeque marisque
 posce bonis aliquid; nullam patiere repulsam.
 Deprecor hoc unum, quod vero nomine poena,
 non honor est: poenam, Phaethon, pro munere poscis!
 Quid mea colla tenes blandis, ignare, lacertis? 100
 Ne dubita! Dabitur (Stygias iuravimus undas),
 quodcumque optaris; sed tu sapientius opta!’
 Finierat monitus; dictis tamen ille repugnat
 propositumque premit flagratque cupidine currus.
 Ergo, qua licuit, genitor cunctatus ad altos 105
 deducit iuvenem, Vulcania munera, currus.

---

83. aliter: ‘in andere richting’. **86. in promptu:** gemakkelijk. **87. incaluere:** ‘op temperatuur gekomen zijn’. **92. probor:** ‘het staat vast dat ik...’; passivum als in *dicor* ‘men zegt van mij’. **94. deprendere:** hier ‘aantreffen’, ‘gewaard worden’. **95. denique:** ‘kortom’. **97. repulsam:** ‘weigering’.

- Aureus axis erat, temo aureus, aurea summae
 curvatura rotae, radiorum argenteus ordo;
 per iuga chrysolithi positaeque ex ordine gemmae
 110 clara repercusso reddebant lumina Phoebo.
 Dumque ea magnanimus Phaethon miratur opusque
 perspicit, ecce vigil nitido patefecit ab ortu
 purpureas Aurora fores et plena rosarum
 atria: diffugiunt stellae, quarum agmina cogit
 115 Lucifer et caeli statione novissimus exit.
 Quem petere ut terras mundumque rubescere vidit
 cornuaque extremae velut evanescere lunae,
 iungere equos Titan velocibus imperat Horis.
 Iussa deae celeres peragunt ignemque vomentes,
 120 ambrosiae suco saturos, praesepibus altis
 quadripedes ducunt adduntque sonantia frena.
 Tum pater ora sui sacro medicamine nati
 contigit et rapidae fecit patientia flammae
 inposuitque comae radios praesagaque luctus
 125 pectore sollicito repetens suspiria dixit:
 ‘Si potes his saltem monitis parere parentis
 parce, puer, stimulis et fortius utere loris!
 Sponte sua properant, labor est inhibere volentes.
 Nec tibi derectos placeat via quinque per arcus!
 130 Sectus in obliquum est lato curvamine limes,
 zonarumque trium contentus fine polumque
 effugit australem iunctamque aquilonibus arcton:

---

107. temo: - disselboom. **108. curvatura:** - velg. **110. repercusso:** ‘weerspiegeld’. **112. vigil:** - waakzaam, wakker. **124. luctus:** obj. van *praesaga*. **130. limes:** ‘weg’. **131. contentus fine:** begrensd door + genit.

Hac sit iter – manifesta rotae vestigia cernes –
 utque ferant aequos et caelum et terra calores,
 nec preme nec summum molire per aethera currum! 135

Altius egressus caelestia tecta cremabis,
 inferius terras; medio tutissimus ibis.

Neu te dexterioꝛ tortum declinet ad Anguem,
 neve sinisterioꝛ pressam rota ducat ad Aram,
 inter utrumque tene! Fortunaꝛ cetera mando, 140
 quae iuuet et melius quam tu tibi consulat opto.

Dum loquor, Hesperio positas in litore metas
 umida nox tetigit; non est mora libera nobis!

Poscimur: effulget tenebris Aurora fugatis.
 Corripe lora manu, vel, si mutabile pectus 145
 est tibi, consiliis, non curribus utere nostris!

Dum potes et solidis etiamnum sedibus adstas,
 dumque male optatos nondum premis inscius axes,
 quae tutus spectes, sine me dare lumina terris!'

Occupat ille levem iuvenali corpore currum 150
 statque super manibusque leves contingere habenas
 gaudet et invito grates agit inde parenti.

Interea volucres Pyrois et Eous et Aethon,
 Solis equi, quartusque Phlegon hinnitibus auras
 flammiferis inplent pedibusque repagula pulsant. 155

Quae postquam Tethys, fatorum ignara nepotis,
 reppulit, et facta est immensi copia caeli,
 corripuere viam pedibusque per aera motis
 obstantes scindunt nebulas pennisque levati

---

139. pressam: laag aan de hemel. **143. tetigit:** heeft bereikt. **151. stat-que super:** tmesis. **155. repagula:** grendels, sluitbomen. **157. copia:** toegang tot.

- 160 praetereunt ortos isdem de partibus Euros.
 Sed leve pondus erat nec quod cognoscere possent
 Solis equi, solitaque iugum gravitate carebat;
 utque labant curvae iusto sine pondere naves
 perque mare instabiles nimia levitate feruntur,
 165 sic onere adsueto vacuus dat in aera saltus
 succutiturque alte similisque est currus inani.
 Quod simulac sensere, ruunt tritumque relinquunt
 quadriiugi spatium nec quo prius ordine currunt.
 Ipse pavet nec qua commissas flectat habenas
 170 nec scit qua sit iter, nec, si sciat, imperet illis.
 Tum primum radiis gelidi caluere Triones
 et vetito frustra temptarunt aequore tingui,
 quaeque polo posita est glaciali proxima Serpens,
 frigore pigra prius nec formidabilis ulli,
 175 incaluit sumpsitque novas fervoribus iras;
 te quoque turbatum memorant fugisse, Boote,
 quamvis tardus eras et te tua plaustra tenebant.
 Ut vero summo despexit ab aethere terras
 infelix Phaethon penitus penitusque iacentes,
 180 palluit et subito genua intremuere timore
 suntque oculis tenebrae per tantum lumen abortae,
 et iam mallet equos numquam tetigisse paternos,
 iam cognosse genus piget et valuisse rogando,
 iam Meropis dici cupiens ita fertur, ut acta
 185 praecipiti pinus borea, cui victa remisit
 frena suos rector, quam dis votisque reliquit.
 Quid faciat? Multum caeli post terga relictum,

---

172. **tingui**: gedompeld worden, zich verkoelen 174. **ulli**: cuiquam.

177. **plaustra**: wagen, grote beer. 181. **abortae**: opgekomen, ontstaan.

---

ante oculos plus est: animo metitur utrumque
 et modo, quos illi fatum contingere non est,
 prospicit occasus, interdum respicit ortus, 190
 quidque agat ignarus stupet et nec frena remittit
 nec retinere valet nec nomina novit equorum.
 Sparsa quoque in vario passim miracula caelo
 vastarumque videt trepidus simulacra ferarum.
 Est locus, in geminos ubi bracchia concavat arcus 195
 Scorpius et cauda flexisque utrimque lacertis
 porrigit in spatium signorum membra duorum:
 Hunc puer ut nigri madidum sudore veneni
 vulnera curvata minitantem cuspide vidit,
 mentis inops gelida formidine lora remisit. 200

Quae postquam summum tetigere iacentia tergum,
 exspatiantur equi nulloque inhibente per auras
 ignotae regionis eunt, quaque inpetus egit,
 hac sine lege ruunt altoque sub aethere fixis
 incursant stellis rapiuntque per avia currum 205
 et modo summa petunt, modo per declive viasque
 praecipites spatio terrae propiore feruntur,
 inferiusque suis fraternos currere Luna
 admiratur equos, ambustaque nubila fumant.
 Corripitur flammis, ut quaeque altissima, tellus 210
 fissaque agit rimas et sucis aret ademptis;
 pabula canescunt, cum frondibus uritur arbor,
 materiamque suo praebet seges arida damno.
 Parva queror: magnae pereunt cum moenibus urbes,
 cumque suis totas populis incendia gentis 215

---

194. *vastarumque*: reusachtig. 205. *incursant*: + dat. botsen tegen.
 213. *seges*: graan.

- in cinerem vertunt; silvae cum montibus ardent;
ardet Athos Taurusque Cilix et Tmolus et Oete
et tum sicca, prius creberrima fontibus, Ide
virgineusque Helicon et nondum Oeagrius Haemus:
- 220 Ardet in inmensum geminatis ignibus Aetne
Parnasosque biceps et Eryx et Cynthus et Othrys
et tandem nivibus Rhodope caritura Mimasque
Dindymaque et Mycale natusque ad sacra Cithaeron.
nec prosunt Scythiae sua frigora: Caucasus ardet
- 225 Ossaque cum Pindo maiorque ambobus Olympus
aeriaeque Alpes et nubifer Appenninus.
Tum vero Phaethon cunctis e partibus orbem
adspicit accensum nec tantos sustinet aestus
ferventisque auras velut e fornace profunda
- 230 ore trahit currusque suos candescere sentit;
et neque iam cineres eiectatamque favillam
ferre potest calidoque involvitur undique fumo,
quoque eat aut ubi sit, picea caligine tectus
nescit et arbitrio volucrum raptatur equorum.
- 235 Sanguine tum credunt in corpora summa vocato
Aethiopum populos nigrum traxisse colorem;
tum facta est Libye raptis umoribus aestu
arida, tum nymphae passis fontesque lacusque
deflevit comis; quaerit Boeotia Dircen,
- 240 Argos Amymonen, Ephyre Pirenidam undas;
nec sortita loco distantes flumina ripas
tuta manent: mediis Tanais fumavit in undis
Peneosque senex Teuthranteusque Caicus

---

220. **in inmensum**: adverbial. 228. **sustinet**: verdraagt. 230. **ore trahit**: ademt in. 235. **corpora summa**: huid. 243. **Teuthranteusque**:

---

et celer Ismenos cum Phegiaco Erymantho
 arsurusque iterum Xanthos flavusque Lycormas, 245
 quique recurvatis ludit Maeandros in undis,
 Mygdoniusque Melas et Taenarius Eurotas.
 Arsit et Euphrates Babylonius, arsit Orontes
 Thermodonque citus Gangesque et Phasis et Hister;
 aestuat Alpheos, ripae Spercheides ardent, 250
 quodque suo Tagus amne vehit, fluit ignibus aurum,
 et, quae Maeonias celebrabant carmine ripas
 flumineae volucres, medio caluere Caystro;
 Nilus in extremum fugit perterritus orbem
 occulitque caput, quod adhuc latet: ostia septem 255
 pulverulenta vacant, septem sine flumine valles.
 fors eadem Ismarios Hebrum cum Strymone siccatur
 Hesperiosque amnes, Rhenum Rhodanumque
 Padumque
 cuique fuit rerum promissa potentia, Thybrin.
 Dissilit omne solum, penetratque in Tartara rimis 260
 lumen et infernum terret cum coniuge regem;
 et mare contrahitur siccaeque est campus harenae,
 quod modo pontus erat, quosque altum texerat aequor,
 existunt montes et sparsas Cycladas augent.
 Ima petunt pisces, nec se super aequora curvi 265
 tollere consuetas audent delphines in auras;
 corpora phocarum summo resupina profundo

---

adject.

253. caluere: werden gekookt. **256. pulverulenta:** zandig. **259. re-
 rum... potentia:** wereldheerschappij. **260. Dissilit:** splijt open.
264. augent: sc. in aantal. **267. summo... profundo:** op het waterop-
 pervlak.

- exanimata natant: ipsum quoque Nerea fama est
 Doridaque et natas tepidis latuisse sub antris.
- 270 Ter Neptunus aquis cum torvo bracchia vultu
 exserere ausus erat, ter non tulit aeris ignes.
 Alma tamen Tellus, ut erat circumdata ponto,
 inter aquas pelagi contractosque undique fontes,
 qui se condiderant in opacae viscera matris,
- 275 sustulit oppressos collo tenus arida vultus
 opposuitque manum fronti magnoque tremore
 omnia concutiens paulum subsedit et infra,
 quam solet esse, fuit fractaque ita voce locuta est:
 ‘Si placet hoc meruque, quid o tua fulmina cessant,
 280 summe deum? Liceat periturae viribus ignis
 igne perire tuo clademque auctore levare!
 Vix equidem fauces haec ipsa in verba resolvo’;
 (presserat ora vapor) ‘tostos en adspice crines
 inque oculis tantum, tantum super ora favillae!
- 285 Hosne mihi fructus, hunc fertilitatis honorem
 officiique refers, quod adunci vulnere aratri
 rastrorumque fero totoque exerceor anno,
 quod pecori frondes alimentaue mitia, fruges
 humano generi, vobis quoque tura ministro?
- 290 Sed tamen exitium fac me meruisse: quid undae,
 quid meruit frater? Cur illi tradita sorte
 aequora decrescunt et ab aethere longius absunt?
 Quodsi nec fratris nec te mea gratia tangit,
 at caeli miserere tui! Circumspice utrumque:
- 295 Fumat uterque polus! Quos si vitiaverit ignis,

---

284. favillae: as. **288. fruges:** koren. **290. undae:** zee (gepersonifi-
 eerd). **295. vitiaverit:** heeft beschadigd, aangetast.

---

atria vestra ruent! Atlas en ipse laborat
 vixque suis umeris candentem sustinet axem!
 Si freta, si terrae pereunt, si regia caeli,
 in chaos antiquum confundimur! Eripe flammis,
 si quid adhuc superest, et rerum consule summae!’ 300

Dixerat haec Tellus: neque enim tolerare vaporem
 ulterius potuit nec dicere plura suumque
 rettulit os in se propioraque manibus antra;
 at pater omnipotens, superos testatus et ipsum,
 qui dederat currus, nisi opem ferat, omnia fato 305
 interitura gravi, summam petit arduus arcem,

unde solet nubes latis inducere terris,
 unde movet tonitrus vibrataque fulmina iactat;
 sed neque quas posset terris inducere nubes
 tunc habuit, nec quos caelo demitteret imbres: 310

Intonat et dextra libratum fulmen ab aure
 misit in aurigam pariterque anima que rotisque
 expulit et saevis conpescuit ignibus ignes.
 Consternantur equi et saltu in contraria facto
 colla iugo eripiunt abruptaque lora relinquunt: 315
 Illic frena iacent, illic temone revulsus
 axis, in hac radii fractarum parte rotarum
 sparsaque sunt late laceri vestigia currus.

At Phaethon rutilos flamma populante capillos

---

300. rerum consule summae: ‘help / red het heelal / de wereld’.

301. vaporem: hier ‘rook’. **303. in se:** = *in tellurem*. — **propioraque manibus:** ‘dichter bij de onderwereld’; *manes, -ium* - schimmen.

306. arduus: ‘in de hoogte’; praedicatief en proleptisch. **308. tonitrus:** acc. plur.; *tonitrus* - donderslag. **311. intonat:** ‘hij laat de donder klinken’. **312. anima que:** = *e vita*. **316. temone revulsus:** ‘van de disselboom losgescheurd’. **318. sparsaque:** zowel bij *radii* als bij *vestigia*.

- 320 *volvitur in praeceps longoque per aera tractu
fertur, ut interdum de caelo stella sereno
etsi non cecidit, potuit cecidisse videri.
Quem procul a patria diverso maximus orbe
excipit Eridanus fumantiaque abluit ora.*
- 325 *Naides Hesperiae trifida fumantia flamma
corpora dant tumulo, signant quoque carmine saxum:
HIC • SITVS • EST • PHAETHON • CVRRVS • AVRIGA • PATERNI
QVEM • SI • NON • TENVIT • MAGNIS • TAMEN • EXCIDIT • AVSIS*
- Nam pater obductos luctu miserabilis aegro
- 330 *condiderat vultus, et, si modo credimus, unum
isse diem sine sole ferunt: incendia lumen
praebebant aliquisque malo fuit usus in illo.
At Clymene postquam dixit, quaecumque fuerunt
in tantis dicenda malis, lugubris et amens*
- 335 *et laniata sinus totum percensuit orbem
exanimisque artus primo, mox ossa requirens
repperit ossa tamen peregrina condita ripa
incubuitque loco nomenque in marmore lectum
perfudit lacrimis et aperto pectore fovit.*

Heliades

- 340 *Nec minus Heliades fletus et, inania morti*

---

320. praeceps: meestal adverbium, hier subst. ‘afgrond’. — **tractu:** ‘baan’. **325. trifida... flamma:** ‘door de bliksem met zijn drie schichten’. **328. magnis • tamen • excidit • avsis:** ‘hij kwam ten val, maar het waagstuk (dat zijn val veroorzaakte) was (bewonderenswaardig) groot’. **tamen:** **330. condiderat:** ‘had verborgen’. **335. percensuit:** ‘monsterde’, ‘reisde al zoekend’. **339. perfudit:** obj. *nomen*. — **aperto pectore:** ‘met ontblote borst’. — **fovit:** ‘koesterde’, obj. *nomen*. **340. fletus:** acc. plur.

---

munera, dant lacrimas, et caesae pectora palmis
 non auditurum miseris Phaethonta querellas
 nocte dieque vocant adsternunturque sepulcro.
 Luna quater iunctis inplerat cornibus orbem;
 illae more suo (nam morem fecerat usus) 345
 plangorem dederant: e quis Phaethusa, sororum
 maxima, cum vellet terra procumbere, questa est
 deriguisse pedes; ad quam conata venire
 candida Lampetie subita radice retenta est;
 tertia, cum crinem manibus laniare pararet, 350
 avellit frondes; haec stipite crura teneri,
 illa dolet fieri longos sua bracchia ramos,
 dumque ea mirantur, complectitur inguina cortex
 perque gradus uterum pectusque umerosque manusque
 ambit, et exstabant tantum ora vocantia matrem. 355
 Quid faciat mater, nisi, quo trahat inpetus illam,
 huc eat atque illuc et, dum licet, oscula iungat?
 Non satis est: truncis avellere corpora temptat
 et teneros manibus ramos abrumpit, at inde
 sanguineae manant tamquam de vulnere guttae. 360
 ‘Parce, precor, mater,’ quaecumque est saucia, clamat,
 ‘parce, precor: nostrum laceratur in arbore corpus
 iamque vale’ – cortex in verba novissima venit.
 Inde fluunt lacrimae, stillataque sole rigescunt
 de ramis electra novis, quae lucidus amnis 365
 excipit et nuribus mittit gestanda Latinis.

---

343. **adsternunturque sepulcro**: ‘gaan languit op het graf liggen’.

351. **crura**: acc. resp. 354. **perque gradus**: stap voor stap.

Cycnus

Adfuit huic monstro proles Stheneleia Cycnus,
 qui tibi materno quamvis a sanguine iunctus,
 mente tamen, Phaethon, propior fuit. Ille relicto
 370 (nam Ligurum populos et magnas rexerat urbes)
 imperio ripas virides amnemque querellis
 Eridanum inplerat silvamque sororibus auctam,
 cum vox est tenuata viro canaeque capillos
 dissimulant plumae collumque a pectore longe
 375 porrigitur digitosque ligat iunctura rubentis,
 penna latus velat, tenet os sine acumine rostrum.
 Fit nova Cycnus avis nec se caeloque Iovique
 credit, ut iniuste missi memor ignis ab illo;
 stagna petit patulosque lacus ignemque perosus
 380 quae colat elegit contraria flumina flammis.
 Squalidus interea genitor Phaethontis et expers
 ipse sui decoris, qualis, cum deficit orbem,
 esse solet, lucemque odit seque ipse diemque
 datque animum in luctus et luctibus adicit iram
 385 officiumque negat mundo. ‘Satis’ inquit ‘ab aevi
 sors mea principiis fuit inrequieta, pigetque
 actorum sine fine mihi, sine honore laborum!
 Quilibet alter agat portantes lumina currus!
 Si nemo est omnesque dei non posse fatentur,
 390 ipse agat ut saltem, dum nostras temptat habenas,
 orbatura patres aliquando fulmina ponat!
 Tum sciet ignipedum vires expertus equorum

---

369. mente: gezondheid. **374. collumque:** nek. **381. Squalidus:** in rouwgewaad. — **expers:** zonder. **382. cum deficit orbem:** bij een zonsverduistering. **390. ipse:** sc. Jupiter.

---

non meruisse necem, qui non bene rexerit illos.?’

Talia dicentem circumstant omnia Solem
 numina, neve velit tenebras inducere rebus, 395
 supplice voce rogant; missos quoque Iuppiter ignes
 excusat precibusque minas regaliter addit.
 colligit amentes et adhuc terrore paventes
 Phoebus equos stimuloque dolens et verbere saevit
 (saevit enim) natumque obiectat et inputat illis. 400

Callisto et Arcas

At pater omnipotens ingentia moenia caeli
 circuit et, ne quid labefactum viribus ignis
 corruat, explorat. Quae postquam firma suique
 roboris esse videt, terras hominumque labores
 perspicit. Arcadiae tamen est inpensor illi 405
 cura suae: fontesque et nondum audentia labi
 flumina restituit, dat terrae gramina, frondes
 arboribus, laesasque iubet revirescere silvas.
 Dum redit itque frequens, in virgine Nonacrina
 haesit, et accepti caluere sub ossibus ignes. 410
 Non erat huius opus lanam mollire trahendo
 nec positu variare comas; ubi fibula vestem,
 vitta coercuerat neglectos alba capillos;
 et modo leve manu iaculum, modo sumpserat arcum,
 miles erat Phoebes: nec Maenalon attigit ulla 415

---

402. circuit: = *circumit*; *circu(m)ire* - rondgaan, controleren. **403. corruat:** *corruo* - instorten. — **suique roboris esse:** ‘stevig in elkaar zitten’. **405. inpensor:** ‘dringender’. **407. gramina:** - planten, kruiden, grassen. **410. accepti:** ‘toen hij ze eenmaal had opgelopen’. **411. lanam mollire trahendo:** ‘wol zacht, d.w.z. hanteerbaar, maken door eraan te plukken’, d.w.z. ‘spinnen’. **414. leve:** gepolijst. **415. Maenalon:** een

---

gratior hac Triviae; sed nulla potentia longa est.

Ulterius medio spatium sol altus habebat,
cum subit illa nemus, quod nulla ceciderat aetas;

exuit hic umero pharetram lentosque retendit

420 arcus inque solo, quod texerat herba, iacebat
et pictam posita pharetram cervice premebat.

Iuppiter ut vidit fessam et custode vacantem,
‘hoc certe furtum coniunx mea nesciet’ inquit,
‘aut si rescierit, sunt, o sunt iurgia tanti!’

425 Protinus induitur faciem cultumque Dianae
atque ait: ‘O comitum, virgo, pars una mearum,
in quibus es venata iugis?’ De caespite virgo
se levat et ‘salve numen, me iudice’ dixit,
‘audiat ipse licet, maius Iove.’ Ridet et audit

430 et sibi praeferrī se gaudet et oscula iungit,
nec moderata satis nec sic a virgine danda.
Qua venata foret silva, narrare parantem
inpedit amplexu nec se sine crimine prodit.

---

berg in Arcadië.

416. Triviae: dat. afh. v. *gratior*; *Trivia* = Diana / Artemis. — **sed nulla potentia longa est:** ‘ook zij raakte vermoeid’???. **418. nulla ceciderat aetas:** ‘had geen geslacht ooit gevelde’.

— **ceciderat:** had gevelde. **419. retendit:** ‘ontspande’. **420. iacebat:** niet ‘ging liggen’. **422. custode vacantem:** ‘onbewaakt’. **423. furtum:** o.a. ‘overspel’. **424. rescierit:** *rescisco*, pf. *rescii* - te weten komen. — **o sunt iurgia tanti:** ‘haar verwijten neem ik maar voor lief’.

— **sunt iurgia tanti:** ‘de scheldwoorden (verwijten, ruzies) heb ik er graag voor over’. — **tanti:** genit. pretii. **429. audiat ipse licet:** ‘hijzelf (Jupiter) mag het rustig horen’. **432. foret:** weliswaar staat *fore* voor *futurus esse*, maar de vormen *forem, fores, foret, forent* (overige vormen ontbreken) zijn dubbelvormen voor *essem, esses, esset en essent*. **433. nec se sine crimine prodit:** ‘hij verried zichzelf door de misdaad die hij pleegde’.

Illa quidem contra, quantum modo femina posset
 (adspiceres utinam, Saturnia, mitior esses), 435
 illa quidem pugnat, sed quem superare puella,
 quisve Iovem poterat? Superum petit aethera victor
 Iuppiter: huic odio nemus est et conscia silva;
 unde pedem referens paene est oblita pharetram
 tollere cum telis et quem suspenderat arcum. 440

Ecce, suo comitata choro Dictynna per altum
 Maenalon ingrediens et caede superba ferarum
 adspicit hanc visamque vocat: clamata refugit
 et timuit primo, ne Iuppiter esset in illa;
 sed postquam pariter nymphas incedere vidit, 445
 sensit abesse dolos numerumque accessit ad harum.
 Heu! Quam difficile est crimen non prodere vultu!
 Vix oculos attollit humo nec, ut ante solebat,
 iuncta deae lateri nec toto est agmine prima,
 sed silet et laesi dat signa rubore pudoris; 450
 et, nisi quod virgo est, poterat sentire Diana
 mille notis culpam: nymphae sensisse feruntur.
 Orbe resurgebant lunaria cornua nono,
 cum de venatu fraternis languida flammis,

---

435. adspiceres utinam: = *si adspiceres (illam pugnantem contra Iovem)*. **437. quisve Iovem poterat:** sc. *superare*. **438. huic:** sc. Callisto, wier naam door Ovidius in het geheel niet genoemd wordt, wellicht omdat het verhaal algemeen bekend was, evenals de naam van de hoofdpersoon. **441. Dictynna:** bijnaam van Artemis / Diana. **442. Maenalon:** zie noot vs. 415. **443. adspicit:** = *videt*. **444. esset:** = *lateret*. **445. pariter:** ‘samen met haar’; eig. ‘op gelijke wijze’, ‘eveneens’. **451. nisi quod virgo est:** dat Diana’s maagdelijkheid ook seksuele onwetendheid implieeerde is Ovidius’ humor. **454. fraternis... flammis:** de gloed van haar broeder, de zonnegod Apollo.

- 455 nacta nemus gelidum dea, quo cum murmure labens
 ibat et attritas versabat rivus harenas.
 Ut loca laudavit, summas pede contigit undas;
 his quoque laudatis ‘procul est’ ait ‘arbiter omnis:
 Nuda superfusis tinguamus corpora lymphis!’
- 460 Parrhasis erubuit; cunctae velamina ponunt;
 una moras quaerit: dubitanti vestis adempta est,
 qua posita nudo patuit cum corpore crimen.
 Attonitae manibusque uterum celare volenti
 ‘I procul hinc’ dixit ‘nec sacros pollue fontis!’
- 465 Cynthia deque suo iussit secedere coetu.
 Senserat hoc olim magni matrona Tonantis
 distuleratque graves in idonea tempora poenas.
 Causa morae nulla est, et iam puer Arcas (id ipsum
 indoluit Iuno) fuerat de paelice natus.
- 470 Quo simul obvertit saevam cum lumine mentem,
 ‘scilicet hoc etiam restabat, adultera’ dixit,
 ‘ut fecunda fores, fieretque iniuria partu
 nota, Iovisque mei testatum dedecus esset.

---

456. attritas versabat rivus harenas: ‘een beekje hield het uitgesleten zand in wervelende beweging’, ‘een beekje spoelde het uitgesleten zand weg’, ‘een beekje woelde het uitgesleten zand op’, ‘een beekje stroomde over het gladgespoelde zand’; de precieze betekenis van de woorden blijft enigszins raadselachtig. **457. laudavit... contigit:** de geraadpleegde vertalingen doen of beide verba behoren tot een onafhankelijke zin, maar strikt genomen staat *laudavit* in een temporele bijzin en *contigit* in de hoofdzin. **458. arbiter:** hier = *testis*. **466. matrona Tonantis:** ‘de echtgenote van de dondergod’. **467. in idonea tempora:** namelijk tot de zwangerschap werd gevolgd door een geboorte. **470. obvertit... mentem:** ‘haar aandacht richtte op’. — **cum lumine:** = *cum oculis*. **471. hoc etiam restabat:** ‘dat ontbrak er nog maar aan’. **473. Iovisque mei:** de bezitterige klacht van een kleinburgerlijke vrouw. — **testatum:**

Haud inpune feres: adimam tibi namque figuram,
 qua tibi, quaque places nostro, inportuna, marito.?’ 475
 Dixit et adversam prensis a fronte capillis
 stravit humi pronam. Tendebat bracchia supplex:
 Bracchia coeperunt nigris horrescere villis
 curvarique manus et aduncos crescere in unguis
 officioque pedum fungi laudataque quondam 480
 ora Iovi lato fieri deformia rictu.
 Neve preces animos et verba precantia flectant,
 posse loqui eripitur: vox iracunda minaxque
 plenaque terroris rauco de gutture fertur;
 mens antiqua tamen facta quoque mansit in ursa, 485
 adsiduoque suos gemitu testata dolores
 qualescumque manus ad caelum et sidera tollit
 ingratumque Iovem, nequeat cum dicere, sentit.
 A! Quotiens, sola non ausa quiescere silva,
 ante domum quondamque suis erravit in agris! 490

‘bewezen’, ‘aangetoond’; passieve vorm van het deponens *testari*.
dedecus: ‘schanddaad’.

474. haud inpune feres: ‘ongestraft zul je er niet van af komen’; *feres* slaat niet op de dracht, de zwaangerschap. — **figuram**: hier zoals vaak bij O. ‘schoonheid’ of meer neutraal ‘uiterlijk’, ‘gestalte’. **476. adversam**: ‘terwijl zij (Callisto) vóór haar stond’. — **prensīs... capillis**: Juno trekt haar niet de haren uit het hoofd, maar pakt haar bij de haren beet. **478. villis**: *villus* (= *vellus*) - borstelig of wollig haar van dieren. **479. unguis**: acc. plur.; dezelfde vorm ook voor nom. sing en genit. sing. **480. officioque pedum fungi**: ‘de taak van voeten vervullen’. **483. posse loqui**: = *potestas loquendi*. — **iracunda**: ‘woedend’. **484. plenaque terroris**: actief ‘angstaanjagend’. — **rauco**: *raucus* - hees, schor, rauw. **486. dolores**: ‘verdriet’. **487. qualescumque manus**: ‘dat wat doorgaat voor handen’. **488. ingratumque Iovem**: sc. *esse*. **490. quondamque suis**: ‘eens van haar’; niet alleen bij *agris*, ook bij *domum*.

A! Quotiens per saxa canum latratibus acta est
 venatrixque metu venantum territa fugit!
 Saepe feris latuit visis, oblita quid esset,
 ursaque conspectos in montibus horruit ursos
 495 pertimuitque lupos, quamvis pater esset in illis.
 Ecce Lycaoniae proles ignara parentis,
 Arcas adest ter quinque fere natalibus actis;
 dumque feras sequitur, dum saltus eligit aptos
 nexilibusque plagis silvas Erymanthidas ambit,
 500 incidit in matrem, quae restitit Arcade viso
 et cognoscenti similis fuit: ille refugit
 inmotosque oculos in se sine fine tenentem
 nescius extimuit propiusque accedere aventi
 vulnifico fuerat fixurus pectora telo:
 505 Arcuit omnipotens pariterque ipsosque nefasque
 sustulit et pariter raptos per inania vento
 inposuit caelo vicinaque sidera fecit.
 Intumuit Iuno, postquam inter sidera paelex
 fulsit, et ad canam descendit in aequora Tethyn
 510 Oceanumque senem, quorum reverentia movit
 saepe deos, causamque viae scitantibus inffit:
 ‘Quaeritis, aetheriis quare regina deorum

---

492. venantum: = *venantium*, van het deponens *venari*. **495. in illis:** = *unus illorum*. **496. Lycaoniae... parentis:** genit. afh. v. *ignara*. **ignara:** van Arcas, een manspersoon; het grammaticale geslacht domineert. **497. fere:** - ‘bijna’, bij getallen ‘ongeveer’. **499. nexilibusque plagis:** ‘met geknoopte vangnetten’. **503. propiusque accedere aventi:** ‘terwijl zij verlangde naderbij te komen’; abl. abs. ondanks abl. op -i, of (liever) dat. incommodi. **505. ipsosque nefasque sustulit:** zeugma; de almachtige tilde hen op en verhinderde een misdrijf. **510. quorum reverentia:** genit. obi. **512. aetheriis... sedibus:** separatieve ablativus

---

sedibus huc adsim? Pro me tenet altera caelum!
 Mentior, obscurum nisi nox cum fecerit orbem,
 nuper honoratas summo, mea vulnera, caelo 515
 videritis stellas illic, ubi circulus axem
 ultimus extremum spatioque brevissimus ambit.
 Et vero quisquam Iunonem laedere nolit
 offensamque tremat, quae prosum sola nocendo?
 O ego quantum egi! Quam vasta potentia nostra est! 520
 Esse hominem vetui: facta est dea! Sic ego poenas
 sontibus inpono, sic est mea magna potestas!
 Vindicet antiquam faciem vultusque ferinos
 detrahat, Argolica quod in ante Phoronide fecit
 cur non et pulsa ducit Iunone meoque 525
 collocat in thalamo socerumque Lycaona sumit?
 At vos si laesae tangit contemptus alumnae,

---

zonder praepositie.

514. mentior... nisi: ‘ge moogt mij voor leugenaar houden, te zij...’.
nisi: het bijhorende verbum *videritis* volgt op afstand. **515. mea vul-
 nera:** ‘iets wat mij pijnlijk treft’. **516. circulus... ultimus:** wij zouden
 zeggen de 89ste breedtegraad. **519. offensamque tremat:** ‘en beeft voor
 haar woede’; *offensam* is part. perf. pass., niet zoals sommigen menen
 subst. — **quae prosum sola nocendo:** ‘ik die slechts bevoordeel wie ik
 schaden wil’. — **sola:** praedicatief ‘alleen maar’, ‘slechts’. **520. quan-
 tum egi:** ‘wat heb ik bereikt?’ — **vasta potentia nostra:** sarcastisch.
521. esse hominem vetui: = *vetui eam mortalem manere*. **522. sonti-
 bus:** *sontes* - schuldigen, misdadigers. **523. vindicet... detrahat:** subj.
 is Jupiter, evenals van de drie er op volgende verba. **524. Argolica...
 Phoronide:** sc. Io uit Argos; Phoroneus was haar broeder en stamheros
 van de Argivers. **526. socerumque Lycaona:** door huwelijk met Callisto
 zou Jupiter schoonzoon worden van de om zijn wreedheid in een wolf
 veranderde Lycaon. **527. at vos:** Juno richt zich tot Tethys en Oceanus.
alumnae: ‘voedsterling’; Juno had in haar jeugd enige tijd protectie en
 gastvrijheid genoten bij Oceanus en Tethys.

---

gurgite caeruleo septem prohibete triones
sideraque in caelo stupri mercede recepta
530 pellite, ne puro tinguatur in aequore paelex!

Corvus et Coronis

Di maris adnuerant: habili Saturnia curru,
ingreditur liquidum pavonibus aethera pictis,
tam nuper pictis caeso pavonibus Argo,
quam tu nuper eras, cum candidus ante fuisses,
535 corve loquax, subito nigrantis versus in alas.

Nam fuit haec quondam niveis argentea pennis
ales, ut aequaret totas sine labe columbas,
nec servaturis vigili Capitolia voce
cederet anseribus nec amanti flumina cycno.

540 Lingua fuit damno: lingua faciente loquaci
qui color albus erat, nunc est contrarius albo.

Pulchrior in tota quam Larisaea Coronis
non fuit Haemonia: placuit tibi, Delphice, certe,
dum vel casta fuit vel inobservata, sed ales
545 sensit adulterium Phoebeius, utque latentem
detegeret culpam, non exorabilis index,

---

528. gurgite caeruleo: = *a mari, ab aequore*. **532. liquidum... aethera:** acc. van richting, als vaak bij O. zonder praepositie. — **pavonibus... pictis:** ‘met (of liever ‘getrokken door’) bontgekleurde pauwen’. **533. caeso... Argo:** ‘nadat Argus gedood was’; I 720 e.v. **535. corve:** *corvus* - raaf. **540. lingua faciente loquaci:** ‘zijn spraakzame tong was de oorzaak’; *faciens* wordt door O. vaker gebruikt in de betekenis ‘ergens van de oorzaak zijn’. **542. in tota... Haemonia:** ‘in heel Tessalië’. **Larisaea Coronis:** Coronis, een meisje uit Larissa. **543. Delphice:** sc. Apollo. **544. ales... Phoebeius:** **546. non exorabilis index:** ‘onverbidelijke verklikker’.

---

ad dominum tendebat iter.

Cornix

Quem garrula motis
 consequitur pennis, scitetur ut omnia, cornix
 auditaque viae causa ‘non utile carpis’
 inquit ‘iter: ne sperne meae praesagia linguae! 550
 Quid fuerim quid simque vide meritumque require:
 Invenies nocuisse fidem. Nam tempore quodam
 Pallas Ericthonium, prolem sine matre creatam,
 clauserat Actaeo texta de vimine cista
 virginibusque tribus gemino de Cecrope natis 555
 et legem dederat, sua ne secreta viderent.
 Abdita fronde levi densa specularbar ab ulmo,
 quid facerent: commissa duae sine fraude tuentur,
 Pandrosos atque Herse; timidus vocat una sorores
 Aglauros nodosque manu diducit, et intus 560
 infantemque vident adporrectumque draconem.

---

547. **ad dominum**: sc. Apollo. — **tendebat iter**: ‘begaf zich op weg’.
 547. **garrula**: = *loquax*. — **motis... pennis**: ‘klapwiekend’. 548. **cornix**: - kraai; zoals de raaf hoort bij Apollo, hoort de kraai bij Athene.
 550. **praesagia**: ‘voorspellingen’. 551. **meritumque require**: ‘ga na hoe ik ben beloond / gestraft’. 552. **nocuisse fidem**: ‘dat ik voor mijn trouw niet beloond ben’. 553. **creatam**: = *natam*. 554. **Actaeo texta de vimine**: ‘van Attisch riet’. — **texta de vimine cista**: ‘mand van riet gevlochten’. 555. **gemino de Cecrope natis**: ‘kinderen van Cecrops biformis’; Cecrops was διϑυής, half mens, half slang. 556. **legem dederat**: ‘had als voorwaarde opgelegd’. 557. **abdita**: *cornix* is een femininum. 558. **commissa... tuentur**: ‘zij nemen in acht wat hun is opgedragen’. — **duae**: ‘twee (van de drie zusters)’. 559. **timidas vocat una sorores**: ‘één noemt haar zusters bang’. 561. **adporrectumque draconem**: ‘naast hem uitgestrekt een slang’.

Acta deae refero. Pro quo mihi gratia talis
 redditur, ut dicar tutela pulsa Minervae
 et ponar post noctis avem! Mea poena volucres
 565 admonuisse potest, ne voce pericula quaerant.
 At, puto, non ultro nequiquam tale rogantem
 me petiit! – ipsa licet hoc a Pallade quaeras:
 Quamvis irata est, non hoc irata negabit.
 Nam me Phocaica clarus tellure Coroneus
 570 (nota loquor) genuit, fueramque ego regia virgo
 divitibusque procis (ne me contemne) petebar:
 Forma mihi nocuit. Nam cum per litora lentis
 passibus, ut soleo, summa spatiarer harena,
 vidit et incaluit pelagi deus, utque precando
 575 tempora cum blandis absumpsit inania verbis,
 vim parat et sequitur. Fugio densumque relinquo
 litus et in molli nequiquam lassor harena.
 Inde deos hominesque voco; nec contigit ullum
 vox mea mortalem: mota est pro virgine virgo
 580 auxiliumque tulit. Tendebam bracchia caelo:
 Bracchia coeperunt levibus nigrescere pennis;
 reicere ex umeris vestem molibar, at illa

---

563. tutela pulsa: tutelā pulsā - ‘uit de gunst verdreven’. **564. noctis avem:** ‘de nachtuil’. **565. voce:** ‘door loslippigheid’. **566. non ultro nequiquam tale rogantem me petiit:** ‘niet eigener beweging heeft zij mij, toen ik vergeefs iets dergelijks vroeg, gezocht’; wat daarmee wordt bedoeld blijft een raadsel. **572. lentis passibus:** ‘met trage passen’; ‘met soepele tred’ is kennelijk niet de bedoeling. **573. summa spatiarer harena:** ‘over de zandvlakte wandelde’. **575. tempora... inania:** ‘nutteloze tijd’, d.w.z. ‘nutteloos zijn tijd’. **576. densumque... litus:** ‘het harde strand’ aan de vloedlijn in tegenstelling tot het mulle zand hoger op. **579. virgo:** sc. Athene. **582. molibar:** ‘ik probeerde’

---

pluma erat inque cutem radices egerat imas;
 plangere nuda meis conabar pectora palmis,
 sed neque iam palmas nec pectora nuda gerebam; 585
 currebam, nec, ut ante, pedes retinebat harena,
 sed summa tollebar humo; mox alta per auras
 evehor et data sum comes inculpata Minervae.
 Quid tamen hoc prodest, si diro facta volucris
 crimine Nyctimene nostro successit honori? 590

Nyctimene

An quae per totam res est notissima Lesbon,
 non audita tibi est, patrium temerasse cubile
 Nyctimenen? Avis illa quidem, sed conscia culpae
 conspectum lucemque fugit tenebrisque pudorem
 celat et a cunctis expellitur aethere toto.’ 595

Talia dicenti ‘tibi’ ait ‘revocamina’ corvus
 ‘sint, precor, ista malo: nos vanum spernimus omen.’
 Nec coeptum dimittit iter dominoque iacentem
 cum iuvene Haemonio vidisse Coronida narrat.
 Laurea delapsa est audito crimine amantis, 600
 et pariter vultusque deo plectrumque colorque
 excidit, utque animus tumida fervebat ab ira,
 arma adsueta capit flexumque a cornibus arcum

---

587. humo: ablat. separ. zonder praepositie. **592. temerasse:** *temerare* - onteren, schenden. **596. revocamina:** - waarschuwingen. **597. malo:** dat. fin. in dubbele datiefconstructie. **598. dimittit:** ‘verlaat’, ‘breekt af’. **dominoque:** dat. afh. v. narrat; de meester van de raaf is Apollo. **599. iuvene Haemonio:** Ischys, wiens naam O. niet noemt, sliep met Coronis die door Apollo zwanger was van Asclepius. **600. laurea delapsa est:** ‘de lauwerkrans gleed van zijn (Apollo’s) hoofd’. **601. vultusque... colorque:** = *faciei color*. — **plectrumque:** plectrum → citer.

---

tendit et illa suo totiens cum pectore iuncta
 605 indevitato traiecit pectora telo.
 Icta dedit gemitum tractoque a corpore ferro
 candida puniceo perfudit membra cruore
 et dixit: ‘Potui poenas tibi, Phoebе, dedisse,
 sed peperisse prius; duo nunc moriemur in una.’
 610 Hactenus, et pariter vitam cum sanguine fudit;
 corpus inane animae frigus letale secutum est.
 Paenitet heu! Sero poenae crudelis amantem,
 seque, quod audierit, quod sic exarserit, odit;
 odit avem, per quam crimen causamque dolendi
 615 scire coactus erat, nec non arcumque manumque
 odit cumque manu temeraria tela sagittas
 conlapsamque fovet seraque ope vincere fata
 nititur et medicas exercet inaniter artes.
 Quae postquam frustra temptata rogamque parari
 620 vidit et arsueros supremis ignibus artus,
 tum vero gemitus (neque enim caelestia tingui
 ora licet lacrimis) alto de corde petitos
 edidit, haud aliter quam cum spectante iuvenca
 lactentis vituli dextra libratus ab aure
 625 tempora discussit claro cava malleus ictu.
 ut tamen ingratos in pectora fudit odores
 et dedit amplexus iniustaque iusta peregit,
 non tulit in cineres labi sua Phoebus eosdem
 semina, sed natum flammis uteroque parentis

---

605. indevitato: indevitatus - niet te ontwijken. niet te vermijden.

626. ingratos: enallage. — **in pectora:** = *in corpus*. — **odores:** = *unguenta*. **627. iniustaque iusta peregit:** bracht de laatste eer aan wie dit harde lot niet had verdiend.

---

eripuit geminique tulit Chironis in antrum, 630
 sperantemque sibi non falsae praemia linguae
 inter aves albas vetuit consistere corvum.

Ocyroë

Semifer interea divinae stirpis alumno
 laetus erat mixtoque oneri gaudebat honore;
 ecce venit rutilus umeros protecta capillis 635
 filia centauri, quam quondam nympha Chariclo
 fluminis in rapidi ripis enixa vocavit
 Ocyroen: non haec artes contenta paternas
 edidicisse fuit, fatorum arcana canebat.
 Ergo ubi vaticinos concepit mente furores 640
 incaluitque deo, quem clausum pectore habebat,
 adspicit infantem ‘toto’ que ‘salutifer orbi
 cresce, puer!’ dixit; ‘tibi se mortalia saepe
 corpora debebunt, animas tibi reddere ademptas
 fas erit, idque semel dis indignantibus ausus 645
 posse dare hoc iterum flamma prohibebere avita,
 eque deo corpus fies exsanguie deusque,
 qui modo corpus eras, et bis tua fata novabis.
 Tu quoque, care pater, nunc immortalis et aevis
 omnibus ut maneat nascendi lege creatus, 650
 posse mori cupies, tum cum cruciaberis dirae
 sanguine serpentis per saucia membra recepto;

---

630. geminique: dubbelwezen. **632. corvum:** raaf. **633. Semifer:** half wild. **637. enixa:** gebaard hebbend. **638. artes... paternas:** o.a. citer-spel, meteorologie, geneeskunde. **642. adspicit:** hoofdzin! — **toto:** normaal is toti. **646. avita:** gevogeld, d.w.z. van Zeus. **649. pater:** Chiron.

- teque ex aeterno patientem numina mortis
efficient, triplicesque deae tua fila resolvent.’
655 Restabat fatis aliquid: suspirat ab imis
pectoribus, lacrimaeque genis labuntur obortae,
atque ita ‘praeventunt’ inquit ‘me fata, vetorque
plura loqui, vocisque meae praecluditur usus.
Non fuerant artes tanti, quae numinis iram
660 contraxere mihi: mallet nescisse futura!
Iam mihi subduci facies humana videtur,
iam cibus herba placet, iam latis currere campis
impetus est: in equam cognataque corpora vertor.
Tota tamen quare? Pater est mihi nempe biformis.’
665 Talia dicenti pars est extrema querellae
intellecta parum confusaque verba fuerunt;
mox nec verba quidem nec equae sonus ille videtur
sed simulantis equam, parvoque in tempore certos
edidit hinnitus et bracchia movit in herbas.
670 Tum digiti coeunt et quinos alligat unguis
perpetuo cornu levis ungula, crescit et oris
et colli spatium, longae pars maxima pallae
cauda fit, utque vagi crines per colla iacebant,
in dextras abiere iubas, pariterque novata est
675 et vox et facies; nomen quoque monstra dedere.

Battus

Flebat opemque tuam frustra Philyreus heros,

---

653. patientem: cum genitivo. **654. efficient:** subj.: numina.
resolvent: afbreken. **659. tanti:** heel veel waard. **661. subduci:** heimelijk ontnomen worden. **672. spatium:** omvang. **675. monstra:** wonderen, metamorfosen.

Delphice, poscebat. Nam nec rescindere magni
 iussa Iovis poteras, nec, si rescindere posses,
 tunc aderas: Elin Messeniaque arva colebas.
 Illud erat tempus, quo te pastoria pellis 680
 textit, onusque fuit baculum silvestre sinistrae,
 alterius dispar septenis fistula cannis.
 dumque amor est curae, dum te tua fistula mulcet,
 incustoditae Pylios memorantur in agros
 processisse boves: videt has Atlantide Maia 685
 natus et arte sua silvis occultat abactas.
 Senserat hoc furtum nemo nisi notus in illo
 rure senex; Battum vicinia tota vocabat.
 Divitis hic saltus herbosaque pascua Nelei
 nobiliumque greges custos servabat equarum. 690
 Hunc tenuit blandaque manu seduxit et illi
 ‘quisquis es, hospes’ ait, ‘si forte armenta requiret
 haec aliquis, vidisse nega neu gratia facto
 nulla repondatur, nitidam cape praemia vaccam!’
 Et dedit. Accepta voces has reddidit hospes: 695
 ‘Tutus eas! Lapis iste prius tua furta loquetur,’
 Et lapidem ostendit. Simulat Iove natus abire;
 mox redit et versa pariter cum voce figura
 ‘rustice, vidisti si quas hoc limite’ dixit
 ‘ire boves, fer opem furtoque silentia deme! 700
 Iuncta suo pretium dabitur tibi femina tauro.’
 At senior, postquam est merces geminata, ‘sub illis
 montibus’ inquit ‘erunt,’ et erant sub montibus illis.
 Risit Atlantiades et ‘me mihi, perfide, prodis?’

---

683. mulcet: mild stemt. **686. abactas:** sc. boves. **694. repondatur:**
 wordt betaald. **696. eas:** ga! **699. hoc limite:** langs deze weg.

---

705 Me mihi prodis?' ait periuraque pectora vertit
 in durum silicem, qui nunc quoque dicitur index,
 inque nihil merito vetus est infamia saxo.

Herse et Aglaurus

Hinc se sustulerat paribus caducifer alis,
 Munychiosque volans agros gratamque Minervae
 710 despectabat humum cultique arbusta Lycei.
 Illa forte die castae de more puellae
 vertice supposito festas in Palladis arces
 pura coronatis portabant sacra canistris.
 Inde revertentes deus adspicit ales iterque
 715 non agit in rectum, sed in orbem curvat eundem:
 Ut volucris visis rapidissima milvus extis,
 dum timet et densi circumstant sacra ministri,
 flectitur in gyrum nec longius audet abire
 spemque suam motis avidus circumvolat alis,

---

706. index: verklikker. **707. inque nihil merito:** zonder het te verdienen. **708. hinc:** kan net als het Griekse ἐκ τοῦτου zowel lokaal, temporeel als causaal zijn en soms alle drie tegelijk. **709. Munychiosque:** Munychia is de kleinste van de drie Atheense havens, genoemd naar de gelijknamige heuvel ernaast. — **gratamque Minervae... humum:** Attica of Athene. **710. cultique... Lycei:** ‘van het beschaafde / geleerde Lyceum’. **711. de more:** ‘volgens de gewoonte’, bepaling bij de hele zin. **712. vertice supposito:** je kunt een mand op je hoofd zeten, je kunt ook je hoofd onder een mand zetten. **714. inde revertentes:** sc. *ab arcibus*. **ales:** = *pennatus*; *ales* - vogel, soms als adj. gebruikt. **715. in rectum:** adverbiaal ‘rechtdoor’. — **in orbem curvat eundem:** ‘blijft in cirkels rondvliegen’. **716. milvus:** - valk; de *volucris rapidissima*. **718. flectitur in gyrum:** = *in orbem curvat eundem*. — **nec longius audet abire:** wonderlijk, want wat de valk vooral niet durft is dichterbij komen. **719. spemque suam:** ‘het voorwerp van zijn hoop’.

---

sic super Actaeas agilis Cyllenius arces 720
 inclinat cursus et easdem circinat auras.
 Quanto splendidior quam cetera sidera fulget
 Lucifer, et quanto quam Lucifer aurea Phoebe,
 tanto virginibus praestantior omnibus Herse
 ibat eratique decus pompae comitumque suarum. 725
 Obstipuit forma Iove natus et aethere pendens
 non secus exarsit, quam cum Balearica plumbum
 funda iacit: volat illud et incandescit eundo
 et, quos non habuit, sub nubibus invenit ignes.
 Vertit iter caeloque petit terrena relicto 730
 nec se dissimulat: tanta est fiducia formae.
 Quae quamquam iusta est, cura tamen adiuvat illam
 permulcetque comas chlamydemque, ut pendeat apte,
 collocat, ut limbus totumque adpareat aurum,
 ut teres in dextra, qua somnos ducit et arcet, 735
 virga sit, ut tersis niteant talaria plantis.
 Pars secreta domus ebore et testudine cultos
 tres habuit thalamos, quorum tu, Pandrose, dextrum,
 Aglauros laevum, medium possederat Herse.

---

720. Actaeas: Actaeïsch = Attisch. — **agilis:** - snel, wendbaar, beweeglijk. — **Cyllenius:** Hermes / Mercurius, naar de Arcadische berg Cyllene. **721. easdem circinat auras:** = *flectitur in gyrum* = *in orbem curvat eundem*. **723. aurea Phoebe:** wij zouden Phoebe eerder *argentea* noemen. **724. virginibus praestantior:** d.w.z. in schoonheid; reeds de positieve *praestans* betekend 'uitstekend boven'. **726. aethere pendens:** 'zwevend' gelijk de *milyus*. **728. funda:** - slinger. **731. nec se dissimulat:** 'eemt niet een ander uiterlijk aan'. **733. permulcetque comas:** 'hij strijkt zijn haren glad'. **734. collocat:** 'schikt'. — **limbus... aurum:** 'de zoom... goudstiksel'. **735. teres:** - slank, rond, lang. **736. tersis... plantis:** 'aan zijn schone / droge voeten'. — **talaria:** - vleugelschoenen.

- 740 Quae tenuit laevum, venientem prima notavit
 Mercurium nomenque dei scitarier ausa est
 et causam adventus; cui sic respondit Atlantis
 Pleionesque nepos ‘ego sum, qui iussa per auras
 verba patris porto; pater est mihi Iuppiter ipse.
- 745 Nec fingam causas, tu tantum fida sorori
 esse velis prolisque meae matertera dici:
 Herse causa viae; faveas oramus amanti.’
 Adspicit hunc oculis isdem, quibus abdita nuper
 viderat Aglauros flavae secreta Minervae,
- 750 proque ministerio magni sibi ponderis aurum
 postulat: interea tectis excedere cogit.
 Vertit ad hanc torvi dea bellica luminis orbem
 et tanto penitus traxit suspiria motu,
 ut pariter pectus positamque in pectore forti
- 755 aegida concuteret: subit hanc arcana profana
 detexisse manu, tum cum sine matre creatam
 Lemnicolae stirpem contra data foedera vidit,
 et gratamque deo fore iam gratamque sorori
 et ditem sumpto, quod avara poposcerat, auro.
- 760 Protinus Invidiae nigro squalentia tabo
 tecta petit: domus est imis in vallibus huius
 abdita, sole carens, non ulli pervia vento,
 tristis et ignavi plenissima frigoris et quae
 igne vacet semper, caligine semper abundet.
- 765 Huc ubi pervenit belli metuenda virago,

---

746. **matertera**: - tante. 752. **luminis orbem**: = *oculum / oculos*.
 755. **subit**: cum a.c.i. ‘ze bedenkt / herinnert zich dat’ — **hanc**: subj.
 acc. Aglauros. 757. **Lemnicolae stirpem**: ‘het kind van de bewoner van
 Lemnos’; Lemnicola = Vulcanus.

---

constitit ante domum (neque enim succedere tectis
 fas habet) et postes extrema cuspide pulsat.
 Concussae patuere fores. Videt intus edentem
 vipereas carnes, vitiorum alimenta suorum,
 Invidiam visaque oculos avertit; at illa 770
 surgit humo pigre semesarumque relinquit
 corpora serpentum passuque incedit inertii.
 Utque deam vidit formaque armisque decoram,
 ingemuit vultumque una ac suspiria duxit.
 Pallor in ore sedet, macies in corpore toto. 775
 Nusquam recta acies, livent robigine dentes,
 pectora felle virent, lingua est suffusa veneno;
 risus abest, nisi quem visi movere dolores;
 nec fruitur somno, vigilantibus excita curis,
 sed videt ingratos intabescitque videndo 780
 successus hominum carpitque et carpitur una
 suppliciumque suum est. Quamvis tamen oderat illam,
 talibus adfata est breviter Tritonia dictis:
 ‘Infice tabe tua natarum Cecropis unam:
 Sic opus est. Aglauros ea est.’ haud plura locuta 785
 fugit et inpressa tellurem reppulit hasta.

Illa deam obliquo fugientem lumine cernens
 murmura parva dedit successurumque Minervae
 indoluit baculumque capit, quod spinea totum

---

774 una ac v.l. deae ad

---

771. **semesarumque**: halfopgegeten. 774. **una ac**: als ik de v.l. volg is deae (sc. Athene) gen. poss. bij suspiria. — **duxit**: paste aan bij. 776. **a-**
cies: blik. 777. **felle**: gal. 780. **ingratos**: als iets onwelkoms (bij
 successus). 781. **successus**: succes. 787. **obliquo**: scheel. 789. **spinea**:
 doornig.

- 790 vincula cingebant, adopertaque nubibus atris,
 quacumque ingreditur, florentia proterit arva
 exuritque herbas et summa cacumina carpit
 adflatuque suo populos urbesque domosque
 polluit et tandem Tritonida conspicit arcem
 795 ingeniis opibusque et festa pace virentem
 vixque tenet lacrimas, quia nil lacrimabile cernit.
 Sed postquam thalamos intravit Cecrope natae,
 iussa facit pectusque manu ferrugine tincta
 tangit et hamatis praecordia sentibus inplet
 800 inspiratque nocens virus piceumque per ossa
 dissipat et medio spargit pulmone venenum,
 neve mali causae spatium per latius errent,
 germanam ante oculos fortunatumque sororis
 coniugium pulchraque deum sub imagine ponit
 805 cunctaque magna facit; quibus iritata dolore
 Cecropis occulto mordetur et anxia nocte
 anxia luce gemit lentaque miserrima tabe
 liquitur, et glacies incerto saucia sole,
 felicisque bonis non lenius uritur Herses,
 810 quam cum spinosis ignis supponitur herbis,
 quae neque dant flammas lentoque vapore cremantur.
 Saepe mori voluit, ne quicquam tale videret,
 saepe velut crimen rigido narrare parenti;
 denique in adverso venientem limine sedit
 815 exclusura deum. Cui blandimenta precesque
 verbaque iactanti mitissima ‘desine!’ dixit,
 ‘hinc ego me non sum nisi te motura repulso.’

---

790. **adopertaque**: gehuld in. 799. **hamatis**: haakvormig, stekelig.
 808. **incerto**: waterig.

‘Stemus’ ait ‘pacto’ velox Cyllenius ‘isto!’
 Caelestique fores virga patefecit: at illi
 surgere conanti partes, quascumque sedendo 820
 flectimur, ignava nequeunt gravitate moveri:
 Illa quidem pugnat recto se attollere trunco,
 sed genuum iunctura riget, frigusque per ungues
 labitur, et pallent amisso sanguine venae;
 utque malum late solet inmedicabile cancer 825
 serpere et inlaesas vitiatas addere partes,
 sic letalis hiems paulatim in pectora venit
 vitalesque vias et respiramina clausit,
 nec conata loqui est nec, si conata fuisset,
 vocis habebat iter: saxum iam colla tenebat, 830
 oraque duruerant, signumque exsanguis sedebat;
 nec lapis albus erat: sua mens infecerat illam.

Europa

Has ubi verborum poenas mentisque profanae
 cepit Atlantiades, dictas a Pallade terras
 linquit et ingreditur iactatis aethera pennis. 835
 Sevocat hunc genitor nec causam fassus amoris
 ‘fide minister’ ait ‘iussorum, nate, meorum,
 pelle moram solitoque celer delabere cursu,
 quaeque tuam matrem tellus a parte sinistra
 suspicit (indigenae Sidonida nomine dicunt), 840
 hanc pete, quodque procul montano gramine pasci

---

820. partes: ledematen. **821. flectimur:** impers. **822. recto... trunco:**
 = recto corpore. **833. mentisque profanae:** dit slaat op haar vergrijp
 tegen Minerva. **834. dictas a:** genoemd naar. **839. matrem:** Maia, een
 der Plejaden.

---

armentum regale vides, ad litora verte!⁷
 Dixit, et expulsi iamdudum monte iuveni
 litora iussa petunt, ubi magni filia regis
 845 ludere virginibus Tyriis comitata solebat.
 Non bene conveniunt nec in una sede morantur
 maiestas et amor; sceptri gravitate relicta
 ille pater rectorque deum, cui dextra trisulcis
 ignibus armata est, qui nutu concutit orbem,
 850 induitur faciem tauri mixtusque iuencis
 mugit et in teneris formosus obambulat herbis.
 Quippe color nivis est, quam nec vestigia duri
 calcavere pedis nec solvit aquaticus auster.
 colla toris exstant, armis palearia pendent,
 855 cornua vara quidem, sed quae contendere possis
 facta manu, puraque magis perlucida gemma.
 Nullae in fronte minae, nec formidabile lumen:
 Pacem vultus habet. Miratur Agenore nata,
 quod tam formosus, quod proelia nulla minetur;
 860 sed quamvis mitem metuit contingere primo,
 mox adit et flores ad candida porrigit ora.
 Gaudet amans et, dum veniat sperata voluptas,
 oscula dat manibus; vix iam, vix cetera differt;
 et nunc adludit viridique exsultat in herba,
 865 nunc latus in fulvis niveum deponit harenis;
 paulatimque metu dempto modo pectora praebet
 virginea plaudenda manu, modo cornua sertis
 inpedienda novis; ausa est quoque regia virgo
 nescia, quem premeret, tergo considerare tauri,

---

843. iamdudum: terstond. **848. trisulcis:** driepuntig. **855. contendere:**
 beweren. **862. voluptas:** abstr. pro concr.

---

cum deus a terra siccoque a litore sensim
falsa pedum primis vestigia ponit in undis; 870
inde abit ulterius mediique per aequora ponti
fert praedam: pavet haec litusque ablata relictum
respicit et dextra cornum tenet, altera dorso
inposita est; tremulae sinvantur flamine vestes. 875

---

871. falsa: dadelijk weer uitgewist.
